

УДК 7.071:94(477)

АЛЛА ГОРСЬКА ЯК СИМВОЛ УКРАЇНСЬКОГО ШІСТДЕСЯТНИЦТВА ТА КУЛЬТУРНОГО ОПОРУ

Гузенко В. А.

e-mail: veronika.huzenko@nure.ua

Науковий керівник – к.іст.н., доц. Бадєєва Л. І.
Харківський національний університет радіоелектроніки,
каф. українознавства, м. Харків, Україна

Alla Horsa was a prominent Ukrainian artist, human rights activist and representative of the "Sixtiers" movement. Through her art and public activity she defended national identity and freedom of speech and supported persecuted intellectuals under the Soviet regime. Her tragic death in 1970 became a symbol of repression against the Ukrainian intelligentsia. Today she is regarded as an important figure of Ukrainian cultural resistance, and her artistic heritage remains significant for modern Ukrainian society.

Українська культура ХХ століття розвивалася в умовах жорсткого ідеологічного контролю. Одним із проявів спротиву цій системі став рух шістдесятників, провідною постаттю якого була Алла Горська (1929–1970) – художниця та громадська діячка, чиє життя стало символом незламності та боротьби за культурну незалежність. Біографію та творчість мисткині досліджували І. Штогрін, Л. Смирна, О. Забужко та інші. Авторка ставить за мету – розкрити значення Алли Горської як активної учасниці дисидентського руху та символу культурного опору існуючій авторитарній системі.

Особливістю життєвого шляху Алли Горської був свідомий вибір української ідентичності. Народившись 18 вересня 1929 р. у м. Ялта у російськомовному номенклатурному середовищі, вона лише в дорослому віці відкрила для себе українську культуру. Вивчення мови, історії та традицій стало для неї формою громадянського спротиву.

Творчість мисткині стала синтезом академічної школи, авангардного мистецтва та українських народних мотивів. Алла Горська працювала у різних техніках – від станкового живопису («Автопортрет із сином», «Портрет Василя Симоненка») до монументального мистецтва. Разом із чоловіком Віктором Зарецьким та колегами вона створила мозаїчні панно «Дерево життя» та «Боривітер» у Маріуполі [2], які були зруйновані під час російської агресії проти України. Її мозаїки відзначалися відходом від канонів соціалістичного реалізму та зверненням до декоративності, символіки й традицій українського бароко.

Громадська діяльність мисткині була важливою складовою її творчого життя. Алла Горська стала однією з організаторок Клубу творчої молоді «Сучасник» у Києві – осередку культурного відродження та вільнодумства.

Саме на базі Клубу вона організувала гурток із вивчення української мови для однодумців, де вона разом із друзями писала диктанти та вивчала поезію «шістдесятників», що в умовах активної русифікації було актом культурного виклику. У цей же період разом із Василем Симоненком та Лесем Танюком вона виявила місця масових поховань жертв сталінського терору в Биківні. Звернення до Київської міської ради з вимогою офіційного вшанування пам'яті загиблих стало переломним моментом у її взаєминах із радянською владою.

Художниця відкрито виступала на захист переслідуваних представників української інтелігенції та поставила свій підпис під листом-протестом проти політичних репресій, що свідчило про її активну громадянську позицію та готовність відкрито протистояти тоталітарній системі.

Відкритий конфлікт із системою загострився 1964 року після створення вітража «Шевченко. Мати» для Київського університету. Робота, у якій Тарас Шевченко поставав як символ протесту та боротьби, була визнана ідеологічно небезпечною і знищена владою одразу після встановлення. Через правозахисну діяльність і підтримку дисидентів художницю неодноразово переслідували та виключали зі Спілки художників.

Трагічна загибель Алли Горської 28 листопада 1970 року у місті Васильків стала символічним завершенням епохи «хрущовської відлиги». Її похорон перетворився на символічний акт громадянського протесту, під час якого представники української інтелігенції відкрито заявляли про політичні репресії проти українських митців.

Діяльність Алли Горської була проявом культурного спротиву – опозиції тоталітарній системі через мистецтво, мову та громадську активність. Її творчість і громадянська позиція демонстрували прагнення української інтелігенції зберегти національну культуру, історичну пам'ять та право на вільне самовираження.

Алла Горська є символом культурного опору та духовної незалежності, а її мистецька й громадянська спадщина надихає сучасне покоління українців зберігати національну гідність і культурну пам'ять.

Список використаних джерел

1. Алла Горська – лідерка шістдесятників. Український інститут: Treasures. URL: https://treasures.ui.org.ua/horska_ua. (дата звернення: 07.03.2026).
2. Маріупольські мозаїки від А до Я. LB.ua. URL: https://lb.ua/culture/2020/07/16/461317_mariupolski_mozaiki_vid_ya.html.
3. Штогрін І. Вона була «душею шістдесятництва» і її вбили. Радіо Свобода. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/30171723.html>. (дата звернення: 07.03.2026)